

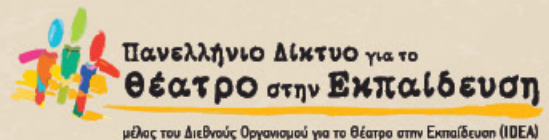

τεύχος
21
2020

εκπαίδευση & θέατρο

Περιοδική έκδοση για την προώθηση του θεάτρου,
του Εκπαιδευτικού Δράματος, του θεατρικού παιχνιδιού
και των άλλων παραστατικών τεχνών στην εκπαίδευση

ISSN 1109-821X

2100: Μια ιστορία για την Άσκα ή πώς προβλέψαμε το μέλλον

Η **Sanja Krsmanović Tasić** σε συνομιλία με τη **Μαίρη Καλδή**

i

Το άρθρο αυτό είναι προσβάσιμο μέσω της ιστοσελίδας: www.TheatroEdu.gr
Εκδότης: **Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση**
Για παραγγελίες σε έντυπη μορφή όλων των βιβλίων: info@theatroedu.gr

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ ΠΑΡΑΚΑΤΩ

Το άρθρο αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί για έρευνα, διδασκαλία
και προσωπική μελέτη. Επιτρέπεται η αναδημοσίευση μετά από άδεια του εκδότη.

2100: Μια ιστορία για την Άσκα ή πώς προβλέψαμε το μέλλον

Η **Sanja Krsmanović Tasić** σε συνομιλία με τη **Μαίρη Καλδή**

Η Sanja Krsmanović Tasić είναι μια πολύπλευρη καλλιτέχνης, που εργάζεται ακούραστα στον χώρο του θεάτρου στην εκπαίδευση εδώ και πολλά χρόνια. Είναι πρόεδρος του Κέντρου για το Θέατρο στην Εκπαίδευση της Σερβίας (CEDEUM) και διευθύντρια της θεατρικής ομάδας Hleb Teatar. Είναι Πρόεδρος της Οικονομικής Επιτροπής του Διεθνούς Οργανισμού για το Θέατρο/Δράμα στην Εκπαίδευση (IDEA) και μέλος της Συντονιστικής Επιτροπής του περιφερειακού δικτύου IDEA Europe. Η Sanja συμμετείχε σε δύο Διεθνείς Συνδιασκέψεις για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, που οργανώθηκαν από το Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση στην Αθήνα το 2006 και το 2008, εμπυχώνοντας εργαστήρια θεάτρου της επιμόρφωσης, αλλά η συνεργασία της με το Δίκτυο έγινε ακόμη πιο στενή στην 8η Διεθνή Συνδιάσκεψη, με τίτλο «Ουτοπία ή Αναγκαιότητα;», που έλαβε χώρα στην Αθήνα τον Νοέμβριο του 2018. Στο πλαίσιο της συνδιάσκεψης, οργάνωσε ένα εργαστήριο όπου πρότεινε μια μεθοδολογία για τη δημιουργία δρώμενων που βασίζονταν στο σωματικό θέατρο και στο χοροθέατρο και είχαν θέμα τον σχολικό εκφοβισμό. Τη γνώρισα από κοντά ως εμπυχώτρια εργαστηρίου στη 18η Θεατρική Καλοκαιρινή Κατασκήνωση με τίτλο «Ιστορίες εν δράσει», που πραγματοποιήθηκε στο Πήλιο τον Αύγουστο του 2019. Εκεί, κάτω από τη μαγική σκιά των πλατανιών, δουλέψαμε μαζί δοκιμάζοντας τον εαυτό μας μέσα από τεχνικές θεάτρου της επιμόρφωσης σε αναζήτηση της προσωπικής ενδυνάμωσης.

Σε αυτή τη συνέντευξη είχα την ευκαιρία να συνομιλήσω μαζί της για την πρόσφατη δουλειά της, μια σειρά από εργαστήρια σε μια ομάδα νέων από το Patos Theatre¹ στο Smederevo στη Σερβία, σε συνεργασία με καλλιτέχνες από το Hleb Teatar από το Βελιγράδι, που πραγματοποιήθηκε το φθινόπωρο-χειμώνα του 2019. Αυτή η δουλειά είχε ως αποτέλεσμα την παράσταση *2100: Μια ιστορία για την Άσκα* [*2100: Tale about Aska*], που με έναν περιέργο τρόπο προέβλεψε την κατάσταση όπου βρεθήκαμε λίγους μήνες μετά λόγω της πανδημίας Covid-19. Η Sanja εξηγεί τις τεχνικές επινοητικού θεάτρου, το σημείο εκκίνησης της ιστορίας, η οποία γράφτηκε από τον βραβευμένο με Νόμπελ Ιβο Ανδρίτς, τη σημασία του θέματος σε σχέση με τη ρύπανση στο Smederevo, καθώς και τις σκέψεις της για το μέλλον του κόσμου μας.

Μαίρη Καλδή: Το 2020 ήταν μια δύσκολη χρονιά λόγω της κρίσης της Covid-19. Εκτός από τον φόβο και το άγνωστο, δεν ξέραμε τι να περιμένουμε όχι μόνο στο τοπικό επίπεδο της καθημερινής ζωής και της εργασίας, αλλά και στο διεθνές επίπεδο. Ο τρόπος που σκεφτόμαστε το παρόν και το μέλλον έχει αλλάξει. Οι μορφές της κοινωνικής ζωής αλλάζουν και, το πιο σημαντικό, αυτό που αλλάζει δραστικά είναι ο τρόπος που συνδεόμαστε ο ένας με τον άλλο. Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου δημιουργήθηκαν αυτό το διάστημα;

Sanja Krsmanović Tasić: Το έτος που διανύουμε, το 2020, θα το θυμόμαστε ως ένα σημείο καμπής στην ιστορία της ανθρωπότητας. Θα μιλάμε για τον χρόνο και θα τον θυμόμαστε ως η εποχή πριν (από την πανδημία) και η εποχή μετά (την πανδημία). Καθώς γράφω τώρα, κατά τη διάρκειά της (πανδημίας), σκέφτομαι εκείνη την περίοδο κανονικότητας με νοσταλγία, λαχτάρα και με ένα συναίσθημα ότι ο χρόνος και τα γεγονότα για τα οποία γράφω δεν συνέβησαν μήνες, αλλά πολλά χρόνια πριν. Μια κρίση επηρεάζει μερικές φορές με έναν παράξενο τρόπο την αίσθησή μας για το πώς περνάει ο χρόνος.

M.K.: Η κρίση μάς βρήκε απροετοίμαστους, καθώς περιπλανιόμασταν αθώα στη «φυσιολογική ζωή» μας, αγνοώντας τι βρίσκεται μπροστά μας. Με τι ασχολιόσουν την εποχή πριν από την πανδημία; Θα ήθελες να μας μιλήσεις γι' αυτό;

S.K.T.: Ναι, θα ήθελα να μιλήσω για τη διαδικασία και το ταξίδι που ζήσαμε μια ομάδα νέων, ο συνάδελφός μου Jugoslav Hadžić, μουσικός και συνθέτης από το Hleb Teatar, κι εγώ όταν αναλάβαμε τη δημιουργία της παράστασης *2100: Μια ιστορία για την Άσκα*, η οποία με έναν περίεργο τρόπο προέβλεψε την κατάσταση στην οποία βρεθήκαμε λίγους μήνες μετά την πρεμιέρα. Πριν από δύο χρόνια μου ανατέθηκε από μια ανεξάρτητη θεατρική ομάδα, το Ratos Theatre από το Smederevo –μια πόλη περίπου 80 χιλιόμετρα από το Βελιγράδι– να σκηνοθετήσω μια θεατρική παράσταση βασισμένη στην ιστορία *Η Άσκα και ο λύκος [Aska and the Wolf]* του Ivo Andrić, που είναι ο μοναδικός Σέρβος που έχει βραβευθεί με Βραβείο Νόμπελ. Το κείμενο αυτό συμπεριλαμβάνεται στα έργα υποχρεωτικής ανάγνωσης (που λέγεται *lektira*) κατά το πρώτο έτος της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη Σερβία. Η

χρηματοδότηση για το έργο βρέθηκε τελικά πέρυσι και υποστηρίχθηκε με σχετικά ικανοποιητικά κονδύλια από το Υπουργείο Πολιτισμού της χώρας.

M.K.: Όπως ξέρουμε, είσαι συγγραφέας και παραγωγός πολυάριθμων προγραμμάτων και έργων –τόσο εκπαιδευτικών όσο και καλλιτεχνικών– και έχεις συνεργαστεί με πολλές θεατρικές ομάδες. Τι είναι αυτό που σε τράβηξε στη δουλειά του Ratos Theatre;

S.K.T.: Το Ratos Theatre είναι ένας οργανισμός που αποτελεί το κέντρο όλων των δράσεων θεάτρου/δράματος σε αυτή τη μικρή πόλη. Δουλεύουν στον χώρο του Πολιτιστικού Κέντρου του Smederevo και δημιουργούν πολύτιμα προγράμματα, όπως, για παράδειγμα, το Theatre Badge (Θεατρική Κονκάρδα), ένα είδος μεταλλίου ή αναγνώρισης που δίνεται σε όποιο παιδί έχει δει τουλάχιστον τέσσερις θεατρικές παραστάσεις τον χρόνο. Όλα τα σχολεία του Smederevo συμπεριλαμβάνονται σε αυτό το πρόγραμμα, και εκατοντάδες παιδιά έρχονται στο πολιτιστικό κέντρο για να δουν παραστάσεις στη μοναδική θεατρική σκηνή της πόλης. Έχουν οργανώσει επίσης μια θεατρική ομάδα που ταξιδεύει και επισκέπτεται απομακρυσμένα χωριά της περιοχής, φέρνοντας τη χαρά της θεατρικής τέχνης στα παιδιά που δεν έχουν τη δυνατότητα να έρθουν στην πόλη για να παρακολουθήσουν ένα έργο. Επιπλέον, διευθύνουν μια θεατρική ομάδα παιδιών και νέων, αλλά έχουν την ατυχία οι περισσότεροι από τους ηθοποιούς τους να φεύγουν για το Βελιγράδι για να σπουδάσουν και συνήθως μένουν για δουλειά εκεί ή καταλήγουν σε άλλες πόλεις της Σερβίας.

M.K.: Ένα από τα πιο δύσκολα καθήκοντα είναι να βρει κανείς τους σωστούς ηθοποιούς και να δημιουργήσει τον θίασο μιας παράστασης. Πώς οργανώσατε την παραγωγή της παράστασης;

S.K.T.: Η ομάδα των ηθοποιών επιλέχθηκε σε ένα εργαστήριο ακρόασης που διεξήγαμε ο Jugoslav κι εγώ το φθινόπωρο του 2019. Έτσι σχηματίστηκε ο θίασός μας από οκτώ νέους ηλικίας 12 έως 18 ετών, ηθοποιούς από την ομάδα νέων του Ratos Theatre και μερικούς χορευτές από το στούντιο χορού. Τα εργαστήρια γίνονταν κάθε Σαββατοκύριακο για μερικούς

μήνες, και για δέκα ημέρες καθημερινά την περίοδο πριν από την πρεμιέρα, που έγινε στις 28 Δεκεμβρίου του 2019. Η παραγωγή του έργου έγινε σε επαγγελματικό επίπεδο, με σχεδιαστή κοστούμιών κι άλλους συνεργάτες, συμπεριλαμβανομένης μιας κλασικής ορχήστρας δωματίου (με δύο βιολιά, τσέλο, κλαρινέτο και βιόλα), από πέντε επαγγελματίες μουσικούς, που έπαιξαν ζωντανά μουσική κατά τη διάρκεια της παράστασης. Τη μουσική συνέθεσε ο συνάδελφός μου Jugoslan Hadžić, ο οποίος ήταν παρών σε όλες τις πρόβες παρακολουθώντας τη διαδικασία μας.

M.K.: *Όπως είπες, η παράστασή σας ονομάζεται «2100: Μια ιστορία για την Άσκα» και βασίζεται σε μια ιστορία του Ivo Andrić. Ποια είναι η Άσκα και ποια είναι η ιστορία της;*

S.K.T.: Η Άσκα και ο λύκος είναι η ιστορία ενός αρνιού που ονομάζεται Άσκα, το οποίο από την αρχή έδειξε μοναδικά χαρακτηριστικά σε αντίθεση με οποιοδήποτε άλλο αρνί. «Δεν κρυβόταν κάτω από τη φούστα της μητέρας της, ούτε άκουγε το κάλεσμα της μητέρας της ή το ηχηρό κουδούνι στο κέρατο του αρχηγού-κριαριού, αλλά της άρεσε να περιπλανιέται σε μονοπάτια που έβρισκε για τον εαυτό της και να αναζητάει άλλα βοσκοτόπια, για να βόσκει σε μακρινά μέρη». Όλοι ζούσαν στον κόσμο των προβάτων στα Λιβιάδια της Πλαγιαίας (Sloping Meadows), όπου τα αρνιά πήγαιναν στο σχολείο και η ίδια η Άσκα πήγαινε σε μαθήματα χορού, γιατί αν υπήρχε κάτι που αγαπούσε η Άσκα, ήταν να χορεύει. Η μητέρα της αντιτάχθηκε στην απόφαση της Άσκα, δηλώνοντας ότι «οι τρόποι της τέχνης ήταν αμφίβολοι, παραπλανητικοί και σκληροί,

και ο χορός ήταν η δυσκολότερη και η πιο παραπλανητική τέχνη, ακόμη και αμφισβητήσιμη και επικίνδυνη». Παρ' όλα αυτά, η Άσκα κατάφερε να παρακολουθήσει τα μαθήματα. Μια μέρα περιπλανήθηκε μακριά, την είδε ένας λύκος και ήθελε να τη σκοτώσει. Εκείνη τότε αποφάσισε να χορέψει, να χορέψει για τη ζωή της. Χόρευε τόσο πολύ, που γοήτευσε εντελώς τον λύκο με τον χορό της. «Πάνω από το πράσινο λιβάδι, μέσα από στενά περάσματα, ανάμεσα σε γκρίζες, σκληρές οξείες και πάνω από το απαλό καφέ χαλί των φύλλων που πέφτουν χρόνο με τον χρόνο σε αλληπάλληλα στρώματα, η Άσκα, το αρνί, χόρευε, όχι πλέον σαν αρνί, ούτε προβατίνα, ελαφριά και ζωηρή, σαν λευκό λουλουδάκι (ασκληπιάδα) που το κουβαλούσε ο άνεμος, γκριζωπή όταν μπήκε σε ένα πέπλο ομίχλης, φλεγόμενη σαν σκηνή θεάτρου όταν εμφανίστηκε σε ένα λιβάδι λουσμένο από τον ήλιο. Το βαρύ βήμα και το σταθερό βλέμμα του γέρου λύκου, του αέναου, αόρατου χασάπη του κοπαδιού της, την ακολούθησε». Η Άσκα κούρασε τον λύκο τόσο πολύ, που τελικά τον σκότωσαν δύο βοσκοί που περιπλανιούνταν στο δάσος αναζητώντας την. Η Άσκα έγινε διάσημη χορεύτρια και με βάση αυτή τη συνάντησή της δημιουργήσε ένα μπαλέτο, που οι κριτικοί και το κοινό το ονόμασαν *Ο χορός με τον θάνατο*, ενώ η Άσκα το έλεγε πάντα *Ο χορός για τη ζωή*.

M.K.: *Άρα η Άσκα ήταν ένας μοναδικός χαρακτήρας από την αρχή –ένα πολύ διαφορετικό αρνί– και κατάφερε να μάθει χορό τόσο καλά, που, όταν βρέθηκε σε κίνδυνο, ο χορός ήταν αυτό που της έσωσε τη ζωή. Ποιες επιλογές κάνατε για να μεταφέρετε αυτό το στοιχείο πάνω στη σκηνή; Πώς*

συνεργαστήκατε με τους νέους για να ενσωματώσετε τον χορό στην παράστασή σας;

S.K.T.: Ο τρόπος εργασίας βασίστηκε στο θέατρο της επινόησης, σε μια διαδικασία που κατήχθυνα, αποτελούμενη από διάφορες ασκήσεις και δραστηριότητες, στις οποίες οι ηθοποιοί δούλευαν ατομικά ή σε ομάδες. Επειδή επιλογή της ομάδας ήταν να δημιουργήσουμε ένα χορόδραμα, συμπεριλάβαμε στο έργο τη δημιουργία ενός «χορού της ζωής», δοκιμάζοντας τα διαφορετικά στιλ και τις τεχνικές μας, συμπεριλαμβανομένων στοιχείων αφρικανικού, τζαζ και σύγχρονου χορού, που συνυφαίνονταν με δράσεις και φυσικές κινήσεις τις οποίες μεταμορφώσαμε σε χορευτικές κινήσεις.

M.K.: Με ποιους τρόπους προσεγγίσατε την ουσία αυτής της ιστορίας στις ασυνήθιστες σημερινές περιστάσεις; Κάνατε κάποιες αλλαγές στην ιστορία;

S.K.T.: Όλη την ώρα αναλύαμε την ιστορία της Άσκα και του λύκου και προσπαθούσαμε να τη συσχετίσουμε με τις εποχές που ζούσαμε και να δούμε ποια ήταν η απήχησή της στους νέους που συμμετείχαν στο έργο. Ποια είναι η Άσκα του σήμερα; Ποιος είναι ο λύκος; Ποια είναι η ιστορία που θέλουμε να πούμε; Ήξερα από την αρχή ότι δεν θα κάναμε μια άμεση μεταφορά της ιστορίας στη σκηνή. Έχει παρουσιαστεί πολλές φορές επίσης ως κουκλοθέατρο. Ήξερα ότι η ιστορία θα έπρεπε κάποια στιγμή να πάρει μορφή και ξεκινήσαμε να παίζουμε με κάποιες μάλλινες μπαλίτσες που έφερα. Ο στόχος των ομάδων ήταν να δημιουργήσουν με μαριονέτες μια παράσταση της ιστορίας, όπου θα χρησιμοποιούνταν μόνο οι μάλλινες μπαλίτσες, που αντιπροσώπευαν τα πρόβατα, και ένα μαύρο δερμάτινο γάντι, που αντιπροσώπευε τον λύκο. Οι νέοι συμμετέχοντες δημιούργησαν απρόσμενες και αναζωογονητικές απεικονίσεις της ιστορίας, οπότε και οι τρεις παραστάσεις που δημιούργησαν μπήκαν στην τελική παράσταση.

M.K.: Μία από τις πιο αποκαλυπτικές στιγμές του θεάτρου είναι όταν αγγίζει την πραγματική μας ζωή, καθώς βρισκόμαστε τον εαυτό μας να σχετίζεται με μια ιστορία. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου που αναλύατε την ιστορία της Άσκα, με ποιους τρόπους βρήκατε ότι αφορούσε την καθημερινή ζωή των νέων και το μέλλον του κόσμου μας;

S.K.T.: Μιλώντας και σχολιάζοντας τη ζωή τους και τη ζωή στο Smederevo, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι ένα από τα καιρία θέματα ήταν ο μολυσμένος αέρας.² Μια κινεζική εταιρεία πήρε τον έλεγχο της κατεστραμμένης χαλυβουργίας της πόλης προσφέροντας νέες θέσεις εργασίας στους ανθρώπους. Από την άλλη, φάνηκε να υπάρχει μια ύποπτη πλευρά στα οικολογικά πρότυπα της παραγωγής. Καταλήξαμε επίσης ότι μία από τις Άσκα του σήμερα είναι η Greta Thunberg. Ποιο θα είναι το μέλλον του Smederevo και πόλεων όπως αυτό, ή ολόκληρου του κόσμου, εάν συνεχιστεί η ρύπανση, η παραμέληση της φύσης και η αγνόηση της κλιματικής αλλαγής; Υπήρχαν μέρες που ο αέρας στο Smederevo ήταν τόσο μολυσμένος, που ευχόμουν να είχα μια μάσκα. Αποφασίσαμε να τοποθετήσουμε την ιστορία μας στο μέλλον, στο έτος 2100, όταν ο καθαρός αέρας θα πωλείται σε βάζα και πλέον δεν θα είμαστε σε θέση να σταθούμε πουθενά χωρίς μάσκες. Δεν ακούγεται οικείο με την κατάσταση της πανδημίας Covid-19 και τις συσκευές οξυγόνου και τις μάσκες που πρέπει να φορέσουμε τώρα;

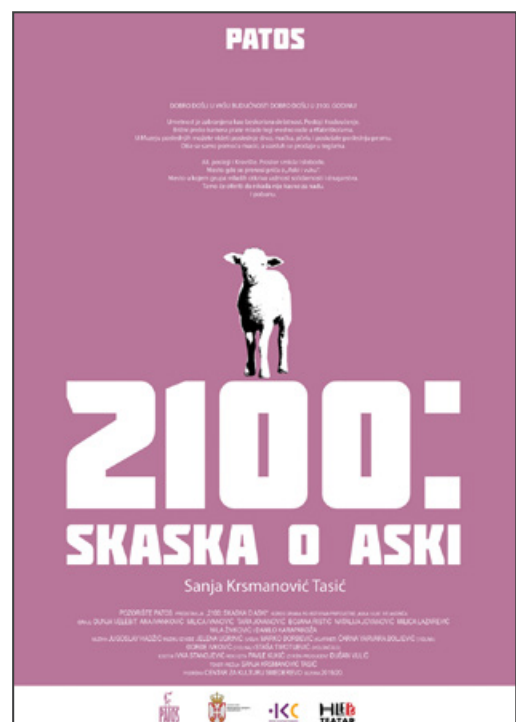
M.K.: Επομένως, στην παράσταση χρειάζόσασταν κι εσείς μάσκες, όπως και καθαρό αέρα λόγω της ρύπανσης. Πώς απεικονίστηκε όλη αυτή η οικολογική θεώρηση στην τελική σας παράσταση; Μπορείς να περιγράψεις τον κόσμο που δημιουργήσατε πάνω στη σκηνή;

S.K.T.: Στην παράσταση ολόκληρος ο κόσμος όπου ζουν αυτά τα παιδιά είναι ένας κόσμος όπου οι Φροντιστές (Caring Ones) παρακολουθούν και βλέπουν όλα όσα γίνονται μέσα από κάμερες που ελέγχουν τη ζωή τους. Πρέπει να χαμογελούν κάθε στιγμή, γιατί οι Φροντιστές δεν θέλουν να βλέπουν σκυθρωπά πρόσωπα. Πηγαίνουν σε ένα σχολείο/εργοστάσιο όπου κάνουν τις ίδιες επαναλαμβανόμενες κινήσεις χωρίς νόημα, φορούν τις ίδιες φόρμες, με στολές και μάσκες όταν είναι έξω, και πηγαίνουν στο Μουσείο των Τελευταίων Πραγμάτων, όπου βλέπουν την τελευταία μέλισσα, το τελευταίο δέντρο, το τελευταίο μήλο, την τελευταία γάτα, για να ανακαλύψουν τελικά ότι είναι ένα ρομπότ. Ο κόσμος, όπως τον γνωρίζουμε, έχει καταστραφεί και δεν υπάρχουν καθόλου φυτά ή ζώα.

M.K.: Αναφέρατε προηγουμένως ότι το έργο σας απεικονίζει κατά κάποιο τρόπο έναν δυστοπικό κόσμο. Μπορείτε να το αναλύσετε περισσότερο;

S.K.T.: Στην παράστασή μας οι άνθρωποι δεν επιτρέπεται να αγγίζουν ο ένας τον άλλον. Δεν ξέραμε εκείνη τη στιγμή ότι σε λίγους μήνες η φυσική απόσταση θα είναι υποχρεωτική, χωρίς αγκάλιασμα ή φιλή κατά τη συνάντηση, ή ακόμη και χειραψία. Ότι θα φορούσαμε μάσκες έξω, στα λεωφορεία, στους δρόμους, παντού. Οι προστατευτικές στολές που φορά τώρα το ιατρικό προσωπικό μάς θυμίζουν πολύ τα κοστούμια της παράστασης.

M.K.: Σε αυτό τον μελλοντικό κόσμο που δημιουργήσατε πάνω στη σκηνή υπάρχει καμιά ελπίδα;

S.K.T.: Αυτά τα παιδιά έχουν φτιάξει το δικό τους καταφύγιο, όπου δεν υπάρχουν κάμερες: ένα μέρος όπου αγκαλιάζονται και φιλιούνται, γελούν και κλαίει και δημιουργούν τέχνη, παίζουν θέατρο, τραγουδούν και χορεύουν, χορεύουν, χορεύουν. Σε αυτό το ιερό τα παιδιά παίζουν ξανά και ξανά την παράσταση μαριονέτας *Η Άσκα και ο λύκος*, αποκαλώντας την *Η ιστορία*, μεταδίδοντας τις γνώσεις και την τέχνη και ιστορίες από γενιά σε γενιά. Διατηρώντας για το μέλλον τις σημαντικές ιστορίες και τα μαθήματα της ζωής και της ανθρωπότητας. Στο τέλος, στην πρεμιέρα, η ιστορία παρουσιάστηκε στη σκηνή με τον πιο ασυνήθιστο και όμορφο τρόπο. Μια μέρα, στην πρόβα, δεν μπορούσαμε να βρούμε το γάντι και τις μάλλινες μπαλίτσες, οπότε οι ηθοποιοί έπαιζαν όλη την παράσταση «μαριονέτας» μόνο με τα χέρια τους. Καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι αυτή ήταν μια θαυμάσια λύση, ή, όπως θα το αποκαλούσαμε στο θέατρο, ένα τυχερό λάθος, και έμεινε έτσι για την πρεμιέρα. Απλώς αποφασίσαμε για τον χαρακτήρα του λύκου να κρατήσουμε το μαύρο γάντι και το χέρι που θα έπαιζε την Άσκα να φορά ένα μικρό δαχτυλίδι. Στο ιερό τα παιδιά βρήκαν ακόμη και μια παλιά ηχογράφιση της Greta, και την ονόμασαν έναν από τους Τελευταίους Προφήτες που προσπάθησαν να σώσουν τον κόσμο. Μία από τις ηθοποιούς, η Duhja, πήρε το ρόλο του κοριτσιού που συμβόλιζε την Άσκα. Ήθελε να χορέψει, ακόμη και έξω από το ιερό, κι έτσι εντοπίστηκε από τις κάμερες. Τιμωρήθηκε, αλλά τότε ολόκληρη η ομάδα στο σχολείο/εργοστάσιο, ένας ένας, αποφάσισαν να σταθούν στο πλευρό της και να αντισταθούν. Παρά τις σειρήνες, καταλήγουν να χορεύουν όλοι τον χορό της αντίστασης και η παράσταση τελειώνει με μια ελπίδα, γιατί από τον σπόρο του μήλου στο Μουσείο Τελευταίων Πραγμάτων έχει αναπτυχθεί ένα μικρό φυτό.

M.K.: *Πώς αντέδρασε το κοινό στην παράστασή σας; Ποια σχέδια υπάρχουν για το μέλλον;*

S.K.T.: Η πρεμιέρα ήταν επιτυχημένη, και ακόμη περισσότερο η συζήτηση με το κοινό που ακολούθησε. Το θέμα της οικολογίας και η κατάσταση στο Smederevo ήταν το καυτό θέμα του διαλόγου. Όλοι στο ακροατήριο αντέδρασαν, εμπνεύστηκαν και ενθαρρύνθηκαν από αυτά που είχαν μόλις δει. Λόγω του ενδιαφέροντος που δημιουργήθηκε, η παράσταση θα παρουσιαζόταν στα σχολεία του Smederevo, στο πλαίσιο του

προγράμματος Theatre Badge. Όμως η κατάσταση της πανδημίας Covid-19 εμπόδισε την πραγματοποίηση των προγραμματισμένων παραστάσεων. Ελπίζουμε ότι θα παρουσιαστεί στο πλαίσιο του Bitez Polyphony, δευτερεύοντος προγράμματος του Bitez (Διεθνές Φεστιβάλ Θεάτρου Βελιγραδίου), αλλά υπάρχουν ενδείξεις ότι το φεστιβάλ θα ακυρωθεί. Το θέμα του Bitez Polyphony για φέτος θα ήταν, και ελπίζουμε να είναι, «Χορός για τη ζωή», η πρόταση από το *Η Άσκα και ο λύκος*. Ελπίζαμε επίσης να λάβουμε χρηματοδότηση για να το παρουσιάσουμε στο συνέδριο του IDEA στο Πεκίνο της Κίνας, γνωρίζοντας ότι το θέμα της ρύπανσης είναι πιο σχετικό με αυτή την πόλη, όπως και με πολλά άλλα μέρη του κόσμου – δυστυχώς όμως το συνέδριο έχει ακυρωθεί ήδη από τον Ιανουάριο.

M.K.: *Πιστεύετε ότι υπάρχει ελπίδα για το μέλλον του κόσμου μας; Κατά τη γνώμη σας οι δημιουργοί τέχνης έχουν ιδιαίτερο ρόλο στο να κάνουν τον κόσμο καλύτερο;*

S.K.T.: Κατά τη διάρκεια των μηνών της καραντίνας, σκεφτόμουν πολλά για τους υπέροχους νέους ηθοποιούς από το Smederevo. Ήξερα ότι με έναν παράξενο τρόπο ήταν προετοιμασμένοι γι' αυτή την κατάσταση. Δουλέψαμε με μάσκες για μεγάλο χρονικό διάστημα, και έτσι πήραν μια γεύση από το περίεργο και τρομακτικό μέρος στο οποίο θα μπορούσε εύκολα να μετατραπεί ο κόσμος μας. Αλλά υπάρχουν πάντα οι δυνατότητες των ιερών καταφυγίων, της αγάπης, της τρυφερότητας, της τέχνης, της ελπίδας και τελευταίο, αλλά όχι λιγότερο σημαντικό, της εξέγερσης. Για να τελειώσω με τα λόγια του σπουδαίου Ivo Andrić: «Δεν ξέρουμε τι δύναμη ή ποιες δυνατότητες κρύβονται σε κάθε ζωντανό πλάσμα. Ούτε φανταζόμαστε όλα αυτά που μπορούμε να κάνουμε. Ζούμε και πεθαίνουμε, αλλά δεν ξέρουμε όλα αυτά που θα μπορούσαμε να γίνουμε ή που θα μπορούσαμε να κάνουμε. Τέτοια διορατικότητα μάς αποκαλύπτεται μόνο κατά τη διάρκεια σημαντικών και εξαιρετικών γεγονότων, όπως αυτό στο οποίο η Άσκα χόρευε τις κινήσεις της έχοντας ήδη χάσει τη ζωή που είχε».

M.K.: *Sanja, σ' ευχαριστούμε που μοιράστηκες τις σκέψεις σου μαζί μας. Ελπίζω να συνεχίσεις να εργάζεσαι με τέτοια αφοσίωση και ότι πολλοί άνθρωποι θα έχουν την τύχη να σε συναντήσουν και να ενεργοποιηθούν μέσα από το εμπνευσμένο έργο σου.*

Φωτογραφίες: Mirjana Đorđević

Μετάφραση από τα αγγλικά: Μαιρη Καλδή

Σημειώσεις

1. <http://www.patos.org.rs/o-nama/o-nama>
2. <https://www.bbc.com/serbian/lat/svet-50820609>

Βιβλιογραφία

- Andrić, I. (2009). *Aska and the Wolf*, μετ. I. Αλιόζιζ. *Spirit of Bosnia*, 4(3). Δημοσιεύεται κατόπιν άδειας από το Ίδρυμα Ivo Andrić στο Βελιγράδι της Σερβίας. Ανακτήθηκε από <http://www.spiritofbosnia.org/volume-4-no-3-2009-july/aska-and-the-wolf/>
- Mitter, S. (1992). *Systems of Rehearsal*. London & New York: Routledge.

Η **Sanja Krsmanović-Tasić** είναι σκηνοθέτης, χορογράφος, ηθοποιός, δασκάλα χορού και θεάτρου/δράματος. Περιοδεύει με τις παραστάσεις της και διεξάγει εργαστήρια διεθνώς. Είναι συγγραφέας και παραγωγός πολυάριθμων προγραμμάτων και έργων, εκπαιδευτικών και καλλιτεχνικών, συμπεριλαμβανομένης της συνεργασίας με χορευτές και ηθοποιούς με αναπηρία. Είναι πρόεδρος του Κέντρου για το Θέατρο στην Εκπαίδευση της Σερβίας (CEDEUM) και διευθύντρια της Hleb Teatar, μιας ομάδας που βασίζει τη δουλειά της στο θέατρο συνόλου, τη μείξη θεάτρου, χορού και ζωντανής μουσικής, καθώς και στη δημιουργία θεατροπαιδαγωγικών προγραμμάτων. Είναι ιδρυτικό μέλος της ένωσης Association Artistic Utoria και διευθύντρια του θεατρικού φεστιβάλ για παιδιά και νέους Mater Terra. Είναι εκλεγμένο μέλος του του Διεθνούς Οργανισμού για το Θέατρο/Δράμα στην Εκπαίδευση (IDEA), Πρόεδρος της Οικονομικής Επιτροπής του IDEA, και συγκαταλέγεται στους συντονιστές του περιφερειακού δικτύου IDEA Europe. Είναι κριτής στο Διεθνές Φεστιβάλ Νέου και Εναλλακτικού Θεάτρου INFANT (International Festival of New and Alternative Theatre) του Νόβι Σαντ.

Η **Μαιρη Καλδή** είναι φιλόλογος. Σπούδασε Παιδαγωγικά στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και εργάζεται στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Μελέτησε μουσική στο Ελληνικό Ωδείο μέχρι την Ανωτέρα Σχολή του Πιάνου. Έπαιξε πιάνο σε συναυλίες με τον Νικόλα Άσιμο (1983-1986). Εμπυχώνει θεατρικά και κινηματογραφικά εργαστήρια με μαθητές και έχει λάβει μέρος σε διεθνείς συνδιασκέψεις, ημερίδες και σεμινάρια επιμόρφωσης για το θέατρο στην εκπαίδευση ως μέλος της Οργανωτικής Επιτροπής. Έχει διατελέσει αντιπρόεδρος του Πανελληνίου Δικτύου για το Θέατρο στην Εκπαίδευση (ΠΔΘΕ). Είναι μέλος της Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού *Εκπαίδευση & Θέατρο* και επιμελείται το Ενημερωτικό Δελτίο του Δικτύου. Από το 2004 βίντεοσκοπεί και επεξεργάζεται ψηφιακά οπτικοακουστικό υλικό από δράσεις του ΠΔΘΕ. Συμμετείχε στα προγράμματα «Λογοτεχνικό Εργαστήριο», «ΒίντεοΜουσεια» (2009-2015) και «Youthdocs»(2014-2016) της ΔΔΕ Ανατ. Απικής – Πολιτιστικά Θέματα. Δημιούργησε μαζί με την Κ. Αλεξιάδη δύο εκπαιδευτικά βίντεο (tutorials) με θέμα «Πώς να κάνεις θέατρο-ντοκουμέντο» ("How to do it for students" και "How to do it for teachers").

